

ОБЛІК І АНАЛІЗ КАПІТАЛЬНИХ ІНВЕСТИЦІЙ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ПРОЦЕСУ ВИРОБНИЦТВА

© 2015 ДЕРІЙ В. А., КАМІНСЬКА Т. Г.

УДК 657.1:658.012

Дерій В. А., Камінська Т. Г.

Облік і аналіз капітальних інвестицій для забезпечення розвитку процесу виробництва

Статтю присвячено проблемам розвитку обліково-аналітичного забезпечення здійснення капітальних інвестицій як основи розвитку виробничих підприємств. Метою статті є узагальнення та розвиток організаційно-методичної бази обліку й аналізу капітальних інвестицій для сприяння стійкому розвитку підприємств і національної економіки загалом. У статті проаналізовано сучасний стан основних засобів підприємств, необхідність суб'єктів господарювання у здійсненні капітальних інвестицій, визначено їх обсяги та обліково-аналітичне забезпечення. Зроблено облікову інтерпретацію поняття «капітальні інвестиції». Досліджено особливості обліку й аналізу капітальних інвестицій у вітчизняних підприємствах. За результатами проведеного дослідження встановлено основні обліково-аналітичні підходи до здійснення капітальних інвестицій, що сприятимуть сталому розвитку виробничих підприємств і забезпечать їх максимальну ефективність.

Ключові слова: поняття «інвестиція», капітальні інвестиції, виробництво, розвиток, бухгалтерський облік, економічний аналіз

Рис.: 2. Табл.: 2. Бібл.: 19.

Дерій Василь Антонович – доктор економічних наук, доцент, завідувач кафедри, кафедра аудиту, ревізії та аналізу, Тернопільський національний економічний університет (вул. Львівська, 11, Тернопіль, 46020, Україна)

Камінська Тетяна Григорівна – доктор економічних наук, доцент, завідувач кафедри, кафедра бухгалтерського обліку та аудиту, Національний університет біоресурсів і природокористування України (вул. Героїв Оборони, 15., Київ, 03041, Україна)

Email: ktg8@yandex.ru

УДК 657.1:658.012

UDC 657.1:658.012

Дерій В. А., Каминская Т. Г. Учет и анализ капитальных инвестиций для обеспечения развития процесса производства

Derij V. A., Kaminska T. G. Accounting and Analysis of Capital Investments to Ensure the Production Process Development

Статья посвящена проблемам развития учетно-аналитического обеспечения осуществления капитальных инвестиций как основы развития производственных предприятий. Целью статьи являются обобщение и развитие организационно-методической базы учета и анализа капитальных инвестиций для содействия устойчивому развитию предприятий и национальной экономики в целом. В статье проанализированы современное состояние основных средств предприятий, необходимость субъектов хозяйствования в осуществлении капитальных инвестиций, определены их объемы и учетно-аналитическое обеспечение. Определена учетная интерпретация понятия «капитальные инвестиции» путем исследования генезиса научных взглядов на него. Исследованы особенности учета и анализа капитальных инвестиций на отечественных предприятиях. По результатам проведенного исследования определены основные учетно-аналитические подходы осуществления капитальных инвестиций, которые будут способствовать устойчивому развитию производственных предприятий и обеспечат их максимальную эффективность.

Ключевые слова: понятие «инвестиция», капитальные инвестиции, производство, развитие, бухгалтерский учет, экономический анализ

Рис.: 2. Табл.: 2. Библ.: 19.

Дерий Василий Антонович – доктор экономических наук, доцент, заведующий кафедрой, кафедра аудита, ревизии и анализа, Тернопольский национальный экономический университет (ул. Львовская, 11, Тернополь, 46020, Украина)

Каминская Татьяна Григорьевна – доктор экономических наук, доцент, заведующий кафедрой, кафедра бухгалтерского учета и аудита, Национальный университет биоресурсов и природопользования Украины (ул. Героев Обороны, 15., Киев, 03041, Украина)

Email: ktg8@yandex.ru

The article deals with problems of developing the accounting and analytical support of making capital investments as a basis for the development of industrial enterprises. The aim of the article is the generalization and development of organizational and methodological framework for accounting and analysis of capital investment to ensure the sustainable development of enterprises and the national economy as a whole. In the article the analysis of the current state of fixed assets of enterprises, the need of economic entities for making capital investments has been performed, their volumes and the accounting and analytical support have been determined. The accounting interpretation of the concept of «capital investment» by studying the genesis of scientific views on it has been defined. The features of accounting and analysis of capital investments at domestic enterprises have been studied. Based on the results of the conducted research there have been identified the key accounting and analytical approaches to making capital investments, which will contribute to the sustainable development of industrial enterprises and ensure their maximum efficiency.

Key words: concept of «investment», capital investment, production, development, accounting, economic analysis

Рис.: 2. Табл.: 2. Библ.: 19.

Derij Vasyil A. – Doctor of Science (Economics), Associate Professor, Head of the Department, Department of Audit, Revision and Analysis, Ternopil National Economic University (vul. Lvivska, 11, Ternopil, 46020, Ukraine)

Kaminska Tetiana G. – Doctor of Science (Economics), Associate Professor, Head of the Department, Department of Accounting and Audit, National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine (vul. Geroyiv Oborony, 15., Kyiv, 03041, Ukraine)

Email: ktg8@yandex.ru

Постановка проблеми. Найбільшою проблемою економіки України на початку XXI століття є те, що замість розвитку вітчизняного виробництва як ключового напрямку економічного розвитку, який дає змогу створювати робочі місця та залучати до цього процесу інвестиційні ресурси, розвивається торгівля імпортованими товарами (не завжди якісними і нерідко шкідливими для здоров'я людей, часто вживаними та завезеними на митну територію України з порушенням митного законодавства). Від цього програють держава, суспільство, а вигоду отримують нечесні підприємці та корумповані державні службовці.

Україна, маючи один із найпотужніших ресурсних (земельних, матеріально-технічних, комунікаційних, трудових, інтелектуальних) потенціалів Європи, залишається економічно слабкою через існування старої системи управління, де інтереси окремих політично-економічних угруповань стоять вище суспільних і державних інтересів. Порушуючи елементарні закони ціноутворення та протекціонізму щодо власного виробника, певні впливові політичні і бізнесові особи, яким байдужі європейські перспективи України, стримують її економічний поступ вперед, підтримують «тіньові схеми», не сприяють наповненню бюджетів та ефективному використанню бюджетних коштів, не дають повноцінно розвиватись молодим підприємницьким талантам тощо. Тому стара система управління (на жаль, залишилась без суттєвих змін ще з 1980-х років), яка значною мірою є основним чинником корупційних дій в Україні, має бути безжально зламана і відкинута на смітник історії.

Без радикальної заміни системи управління, Україна і далі займатиме останні позиції за рівнем конкурентоспроможності, а в нашу економіку відмовлятимуться вкладати свої капітали іноземні інвестори. В Україні необхідно створити такі умови, щоб ніхто із громадян не був зацікавлений у тіньовій підприємницькій діяльності, отриманні заробітної плати «у конвертах», несплаті податків та зборів, приховуванні доходів і витрат. Щодо останнього, то, як свідчить зарубіжний досвід, найефективнішим заходом у боротьбі з тінізацією економіки є створення фінансової поліції, яка стежить за доходами та витратами громадян і виявляє тих осіб, які приховують свої реальні доходи або витрати та ухиляються від сплати податків.

У системі управління інвестиціями чільне місце відведено обліку й аналізу. Їхні функції полягають в тому, щоб відстежувати динаміку, обсяги, напрямки руху та відтоку інвестицій, їхнє місцезнаходження (країна, регіон, підприємство) у будь-який момент часу, основні чинники ефективності, причини (політичні, економічні, правові, соціальні, культурні) послаблення інвестиційної привабливості підприємницької діяльності.

Отже, тема досліджень є актуальною і заслуговує на окреме поглиблене вивчення.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідження обліково-аналітичних проблем інвестицій у своїх працях здійснювали такі науковці: М. І. Бондар, Ф. Ф. Бутинець, В. М. Жук, З. В. Задорожний, В. С. Здреник, Я. О. Ізмайлов, О. В. Кантаєва, А. Г. Коваєнко, Я. Д. Круппка, П. П. Микитюк, І. В. Нестеренко, С. Й. Сажанець, І. В. Спільник, М. І. Філіпов, Н. В. Чирик та інші.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Наукових публікацій, присвячених капітальним інвестиціям, значно менше, ніж публікацій про фінансові інвестиції. Це пов'язано з тим, що проблемами фінансових інвестицій більше цікавляться як внутрішні, так і зовнішні користувачі звітної інформації, тоді як капітальними інвестиціями, – переважно, внутрішні користувачі. Щодо публікацій з обліку капітальних інвестицій, то їх мало, тоді як публікації з економічного аналізу майже відсутні. Звідси, вважаємо за потрібне доповнити і розширити сферу наукових досліджень з обліку та аналізу капітальних інвестицій у плані їхньої методики й організації, а саме: аналітичного та синтетичного обліку, управлінської та фінансової звітності, аналізу виконання бізнес-плану в частині надходження та вибуття основних засобів, їхньої структури, аналізу джерел фінансування капітальних інвестицій тощо.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою даної статті є узагальнення, доповнення і розширення знань з обліку й аналізу капітальних інвестицій у плані їхньої методики і організації, а також висловлення власних пропозицій щодо їхнього поліпшення для забезпечення розвитку процесу виробництва.

Викладення основного матеріалу.

Теорія інвестицій. Для України нині дуже важливо залучати з метою розвитку національної економіки значні суми інвестицій. Причому такі інвестиції необхідно, насамперед, спрямовувати у виробничу сферу (сільське господарство, промисловість, будівництво).

Основні джерела здійснення інвестицій в Україні подано на рис. 1.

Дані рис. 1 засвідчують, що сучасні інвестиції, в основному, на 70 % здійснюються за рахунок коштів підприємств, а на другому місці – інвестиції за рахунок коштів населення і кредитів банків (по 10 %). Практично не здійснюється інвестування за рахунок іпотечного кредитування, кредитів іноземних банків та коштів Державного бюджету. Це є відображенням несприятливого інвестиційного клімату в Україні і потребує вирішення на державному рівні.

Структура інвестицій за галузями подана на рис. 2.

За даними рис. 2 видно, що основною галуззю, яка залучає інвестиції, виступає промисловість (39 %), друге місце посідає будівництво (17 %), а на третьому місці – сільське господарство та торгівля (по 9 %). Така нерівномірність залучення інвестицій відображає спеціалізацію нашої держави у відповідних галузях економіки.

Проблема інтенсифікації виробництва останніми роками значно актуалізувалась через послаблення матеріально-технічної бази сільського господарства, зменшення розмірів використання мінеральних добрив та з інших відомих причин. Проте аналіз засвідчує, що і в сучасних умовах збільшення в технологічно доцільних формах виробничих витрат на 1 гектар сільськогосподарських угідь супроводжується зростанням грошових надходжень від реалізації продукції та прибутку на цю ж одиницю площі [1, с. 3].

В Україні зношеність основних засобів нині складає 60 – 80 %. А це свідчить про їхню застарілість та об'єктивну необхідність заміни більшості з них на нові. Для такої заміни потрібні величезні фінансові ресурси, які вимірюють-

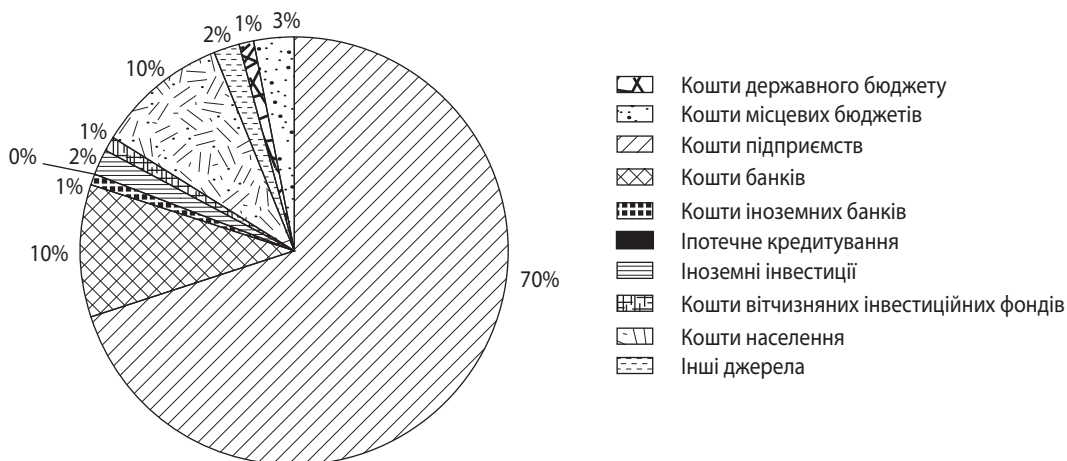

Рис. 1. Джерела здійснення інвестицій в Україні в 2014 р. [17, с. 7 – 9]

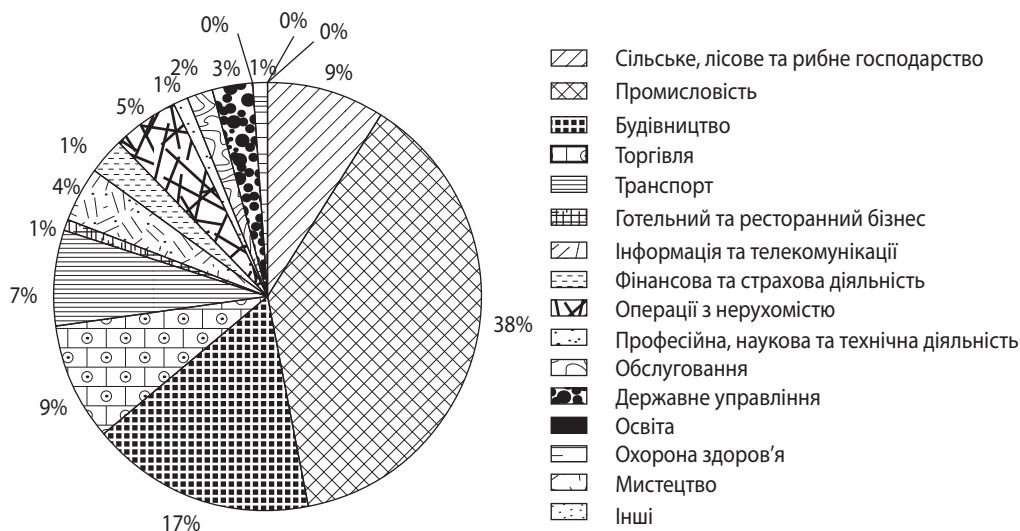

Рис. 2. Структура інвестицій за галузями в Україні в 2014 р. [17, с. 14]

ся сотнями мільярдів гривень і які Україна може отримати, переважно, за рахунок іноземних інвестицій, орієнтуючись у такому процесі на новітні іноземні технології, машини й обладнання, виробничі запаси.

У системі вітчизняного бухгалтерського обліку до 2000 року вживався термін «капітальні вкладення» і використовувались шість окремих синтетичних рахунків, пов'язаних з капітальними вкладеннями: 03 «Капітальний ремонт», 33 «Капітальні вкладення», 54 «Рахунки в банку за коштами на капітальні вкладення», 86 «Амортизаційний фонд», 93 «Фінансування капітальних вкладень», 94 «Фінансування формування основного стада». Нині з інвестиціями безпосередньо пов'язані такі синтетичні рахунки: 14 «Довгострокові фінансові інвестиції», 15 «Капітальні інвестиції», 16 «Довгострокові біологічні активи», 35 «Поточні фінансові інвестиції», 72 «Дохід від участі в капіталі», 13 «Знос (амортизація) необоротних активів», 96 «Втрати від участі в капіталі», 09 «Амортизаційні відрахування».

М. І. Бондар пропонує термін «капітальні вкладення» використовувати як внутрішнє поняття формування структури, які можуть здійснюватися як за рахунок зо-

внішніх джерел – інвестицій, позик, кредитів, так і за рахунок внутрішніх – власних оборотних засобів, джерелом поповнення яких є прибуток. Що ж до інвестицій, то, на його думку, інвестиції – поняття зовнішнє, що передбачає фінансовий або у вигляді інших активів потік, який надходить до підприємства із зовнішніх джерел та завдяки цьому приносить дохід інвестору [2].

Загалом, така пропозиція заслуговує на схвалення, проте вона потребує певного удосконалення. Вважаємо, у тому випадку, коли застосовувати водночас терміни «капітальні вкладення» і «капітальні інвестиції» та здійснювати їхній облік на відповідних рахунках, то, напевно, повніттю не вдасться уникнути плутанини у питанні, що і як відносити до капітальних вкладень, а що і як – до капітальних інвестицій.

У питанні класифікації інвестицій цікавим є практичний досвід європейських та американських підприємств, які групують інвестиції залежно від їхньої мети: 1) вимушені інвестиції – здійснюються для захисту навколишнього середовища, підвищення надійності обладнання і покращення техніки безпеки виробництва; 2) інвестиції,

що спрямовані на підтримання позицій підприємства на ринку, тобто збереження створеної репутації і завоювання нових ринків; 3) інвестиції на відновлення виробничих основних засобів для раціоналізації виробництва; 4) інвестиції на забезпечення зменшення витрат, збільшення продуктивності праці і рівня рентабельності продукції; 5) інвестиції, що спрямовані на збільшення доходів підприємства шляхом збільшення обсягів випуску продукції та виробничих потужностей; 6) ризиковані інвестиції – фінансові інвестиції у цінні папери, в розробку інноваційної продукції [3, с. 575].

Слід зауважити, що перші чотири класифікаційні групи є, переважно, об'єктами внутрішніх інвестицій, а дві останні – зовнішніх. Таким чином, класифікація інвестицій залежно від їхньої мети дає змогу краще зрозуміти глибину сутність і тип поведінки інвестицій; точніше визначити коло потенційних інвесторів; вдаліше провести планування та моделювання інвестиційних процесів, проектів; досягнути прийняття оптимальних управлінських рішень щодо інвестицій; забезпечити своєчасний облік, всебічний контроль і системний аналіз інвестицій тощо.

У періодичній літературі щодо фінансових інвестицій, за твердженням В. С. Здреника, піднімались, насамперед, такі питання: сутність і класифікація фінансових інвестицій, їхнє нормативне регулювання, облік фінансових інвестицій, бухгалтерські рахунки, порівняння П(С)БО і МСБО, діяльність із залучення фінансових інвестицій, оцінка й аналіз фінансових інвестицій, управління фінансовими інвестиціями, фінансова звітність, дивіденди, цінні папери [4, с. 57].

Приблизно такі ж питання можна поставити і до капітальних інвестицій, за винятком дивідендів та цінних паперів, які все-таки більше стосуються фінансових інвестицій. Якщо ці питання конкретизувати, то отримуємо: суть і класифікація капітальних інвестицій, їхнє нормативне регулювання, облік капітальних інвестицій, бухгалтерські рахунки, порівняння П(С)БО і МСБО, діяльність із залучення капітальних інвестицій, оцінка й аналіз капітальних інвестицій, управління капітальними інвестиціями, фінансова звітність.

Облік капітальних інвестицій. Важливу роль у системі обліку капітальних інвестицій відіграють методи їхньої оцінки. Від правильної оцінки таких інвестицій залежить об'єктивність відображення витрат, доходів і прибутків (збитків) підприємства. Я. Д. Крупка зазначає, що методи оцінки капітальних інвестицій можна умовно поділити на дві групи: консервативні і динамічні. Консервативні методи базуються на даних бухгалтерського обліку, тому в момент оцінки є досить точними, проте вони не спрямовані на фактор часу, кон'юнктуру ринку, рівень інфляції та інші чинники. До консервативних методів оцінки капітальних інвестицій належить оцінка за історичною собівартістю, нормативними затратами, первісною і залишковою вартістю. До динамічних методів зараховують оцінку за поточною, чистою, справедливою і дисконтованою вартістю та за експертною оцінкою. Такі методи оцінки побудовані на ринкових принципах і спрямовані на майбутні доходи. Динамічні методи оцінки капітальних інвестицій є більш пристосованими до перманентних змін ринкового середовища і більш еластичні, ніж консервативні методи [5, с. 33 – 35].

Таким чином, в наказі про облікову політику кожного підприємства доцільно передбачити 2 – 3 пункти, де йтиметься про методи оцінки капітальних інвестицій з їхньою конкретизацією і визначенням умов, за яких вони можуть застосовуватись.

Низку виражених пропозицій щодо структури рахунків з обліку капітальних інвестицій висловили З. В. Задорожний, С. Й. Сажанець, Н. В. Чирик. Зокрема, З. В. Задорожний пропонує додатково запровадити субрахунки 156 «Інші капітальні інвестиції», 157 «Капітальні витрати на поліпшення земель» до синтетичного рахунка 15 «Капітальні інвестиції» [6, с. 211]. С. Й. Сажанець також має пропозицію додатково запровадити такі субрахунки: 156 «Обладнання, конструкції та матеріали для будівництва і монтажу», 157 «Незавершені роботи по створенню необоротних активів», 158 «Капітальні витрати на поліпшення необоротних активів», 159 «Інші капітальні інвестиції» [7, с. 291]. Н. В. Чирик вважає, що субрахунок 151 «Капітальне будівництво» потребує відповідного реформування, а саме доцільно відкрити до цього субрахунку рахунки третього порядку щодо поліпшень: 1511 «Капітальні інвестиції в модернізацію», 1512 «Капітальні інвестиції в реконструкцію», 1513 «Капітальні інвестиції в модернізацію», 1514 «Капітальні інвестиції в реконструкцію», 1515 «Капітальні інвестиції в модернізацію», 1516 «Капітальні інвестиції в реконструкцію», 1517 «Капітальні інвестиції в модернізацію» [8, с. 538].

Висловлені вище пропозиції заслуговують на увагу практиків і за певних умов можуть бути враховані бухгалтерами у процесі внесення змін та доповнень до робочих планів рахунків бухгалтерського обліку підприємств і організацій України.

Цінною для розвитку української економіки є обліково-фінансова технологія підвищення інвестиційної привабливості та фінансової безпеки (САРА), яку розробив Інститут обліку і фінансів Національної Академії аграрних наук України. Технологія містить розроблену облікову політику, послідовність виявлення оцінки та відображення у звітності найбільш значущих активів (земельний, біологічний, інтелектуальний капітал) сільськогосподарських підприємств, що забезпечують їх інвестиційну привабливість та фінансову безпеку [9, с. 35]. На думку В. М. Жука, «... в США та країнах ЄС земля, як власна, так і орендована, у структурі активів займає 40 %, тоді як у вітчизняних банках вона взагалі відсутня. З іншої сторони, існуюча фінансова та статистична звітність несе загрози фінансової безпеки галузі в цілому та підприємств зокрема. За даними звітності, на сьогоднішній день аграрний сектор прибутковіший навіть за банківський ... земельний капітал може бути представлений у балансі як в частині власних основних засобів, коли є право приватної власності на землю, так і в частині прав користування, коли земля використовується на правах оренди. ... За умов оцінки та врахування у звітності орендарів сільськогосподарських земель, розрахований нами потенціал зростання капіталізації підприємств закладених в даному інструменті складе біля 70 млрд грн» [9, с. 34 – 36]. Вважаємо, що в Україні ще на початку 1990-х років необхідно було провести капіталізацію сільськогосподарських земель і забезпечити відображення їхньої вартості у фінансовій звітності [10, с. 14].

В даний час уже не є таємницею теза, що певні впливові зовнішні та внутрішні політичні сили, фінансово-промислові групи робили усе можливе, щоб такого не допустити. Це робилось з тією метою, щоб не дати Україні реально оцінити вартість своїх земельних ресурсів та дешево купити їх у збіднілих селян. З іншого боку, невраховання вартості земельного капіталу у собівартості сільськогосподарської продукції призводить до заниження цін на цю продукцію та щорічно зменшує доходи від збуту цієї продукції на десятки мільярдів гривень, сприяє зубожінню українських сіл та ненадходженню до них потрібних інвестицій, в тому числі капітальних.

Одним із напрямків виробничо-технічних інвестицій у підприємстві, на думку О. В. Кантаєвої, є інновації, тому створення обліково-аналітичної моделі для інформаційного забезпечення інноваційної діяльності варто вважати актуальним і необхідним завданням у сучасних умовах розвитку економіки України. При дослідженні інноваційної діяльності слід урахувати специфіку діяльності підприємства, яке створює, розробляє й реалізує інноваційну продукцію, вимоги законодавства щодо визнання інноваційних продуктів і особливості регулювання облікових записів для відображення інноваційних витрат, їх впливу на доходи та фінансовий результат підприємства [11, с. 19, 27].

До слова зауважимо, що, на жаль, у складі синтетичних рахунків 14 «Довгострокові фінансові інвестиції», 15 «Капітальні інвестиції», 35 «Поточні фінансові інвестиції» та їхніх субрахунків у Плані рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій України немає згадки про інновації. Проте, вченим-економістам, напевно, варто було б подумати над тим, чи не можна було б до назв синтетичних

рахунків 14, 15 і 35 додати слова «... та інновації», а один із субрахунків у кожному з цих синтетичних рахунків назвати відповідно «Довгострокові фінансові інновації», «Капітальні інновації», «Поточні фінансові інновації», що дало б змогу регулярно отримувати свіжу інформацію про інновації в підприємстві без додаткових вибірок даних.

Напрямами удосконалення бухгалтерського обліку капітальних інвестицій та операцій з ними, з точки зору І. В. Нестеренко, є конкретизація бухгалтерських рахунків для проведення операцій з обліку капітальних інвестицій (виокремлення рахунків третього, четвертого та інших порядків для відображення відтворювальної, технологічної структури, елементів витрат та ведення пооб'єктного обліку), виокремлення позабалансового рахунку для нагромадження інформації про джерела їх фінансування, організація управлінського обліку реалізації інвестиційного проекту [12, с. 68].

Приклад формалізованого представлення облікового відображення капітальних інвестицій із застосуванням спеціалізованого прикладного програмного забезпечення на одному із провідних вітчизняних підприємств наведено в табл. 1.

Напрямки удосконалення бухгалтерського обліку капітальних інвестицій та операцій з ними, що наведені вище, є, на наш погляд, такими, які заслуговують на увагу і, безперечно, можуть бути враховані в майбутніх наукових дослідженнях з бухгалтерського обліку, аналізу та контролю.

Аналіз капітальних інвестицій. Завдання аналізу інвестиційної діяльності, за твердженням Ф. Ф. Бутинця, Є. В. Мниха, О. В. Олійник, полягає в наступному: загальній оцінці інвестиційних потреб; виборі напрямків інвести-

Таблиця 1

Витяг із карти по рахунку 15 «Капітальні інвестиції» за травень 2015 р.

Дата	Зміст операції, документ	Д-т рахунку	К-т рахунку	Сума, грн	Об'єкт капітальних інвестицій	Документ, що є підставою для операції
1	2	3	4	5	6	7
01.05.2015 12:00:00	Надходження товарів і послуг МЦ100056624 от 01.05.2015 12:00:00	15.2.6.1	63.1.3.4	12937,69	МФУ Xerox WC 3325DNI (3225741599) Комп'ютерна периферія Департамент ІТ	ДІТ-ОТП-271 від 22.04.2015 МФУ Xerox WC 3325DNI (3225741599)
01.05.2015 12:00:00	Надходження товарів і послуг МЦ100056806 от 01.05.2015 12:00:00	15.2.4.1	63.1.2	53341,84	Мікробіологічний інкубатор Binder BD 115 Вітчизняне обладнання	№ МТЗ/377 від 02.02.2015 Бюджет інвестицій центральної лабораторії
01.05.2015 12:00:00	Надходження товарів і послуг МЦ100056806 от 01.05.2015 12:00:00	15.2.4.1	63.1.2	53341,84	Мікробіологічний інкубатор Binder BD 115 Вітчизняне обладнання	№ МТЗ/377 від 02.02.2015 Бюджет інвестицій центральної лабораторії
05.05.2015 12:00:00	Надходження товарів і послуг МЦ100056685 от 05.05.2015 12:00:00	15.1.3.1	63.1.2	87754,00	Незавершене будівництво новий офіс Будівництво	903 від 02.12.2014 Бюджет реконструкції офісу

Закінчення табл. 1

1	2	3	4	5	6	7
06.05.2015 12:00:00	Надходження товарів і послуг МЦ100056811 от 06.05.2015	15.1.3.1	63.1.2	68867,20	Технологічна лабораторія Будівництво	30/0415 від 30.04.2015 Бюджет інвестицій центральної лабораторії
06.05.2015 12:00:00	Надходження товарів і послуг МЦ100056535 от 06.05.2015	15.2.9.1	63.1.2	988130,99	Оприскувач тракторний причіпний Advance 3000/24M EE Посівна техніка	38-04/15 від 29.04.2015 Бюджет закупки техніки
12.05.2015 14:39:08	Надходження товарів і послуг МЦ100056663 от 12.05.2015	15.3.1	63.1.3.4	864,60	ИБП Eaton 5E 650VA (G462E47338) Комп'ютерна периферія	ДІТ-ОТП-272 від 14.03.2015 ИБП Eaton 5E 650VA (G462E47338)
26.05.2015 12:00:00	Надходження товарів і послуг МЦ100057205 от 26.05.2015	15.2.4.1	63.1.2	331816,80	Система для екстракції жиру 6 місць, напівавтоматична, ST 243 Soxhtec Вітчизняне обладнання	МТЗ/376 від 30.01.2015 Бюджет інвестицій центральної лабораторії

Джерело: побудовано авторами.

ційної діяльності та інвестиційних проектів підприємств; аналізі форм інвестування та їхнього ризику; аналізі доходності фінансових інвестицій; аналізі ефективності інвестиційних проектів та розробці заходів з поліпшення інвестиційної діяльності підприємств. Основними об'єктами аналізу інвестиційної діяльності є обсяг інвестицій (їхні види), структура інвестицій. Аналіз інвестиційної діяльності доцільно проводити у 3 етапи: 1) аналіз інвестиційної привабливості; 2) аналіз інвестиційних проектів: а) способи оцінки, які базуються на даних бухгалтерського обліку; б) способи оцінки, які ґрунтуються на дисконтуванні; 3) аналіз фінансових інвестицій [3, с. 571].

Аналітичні процедури можуть використовуватись і у випадку визначення потенційних об'єктів інвестування з використанням методу аналізу ієрархій у 5 етапів: постановка проблеми вибору; декомпозиція проблеми; аналіз альтернативних варіантів вирішення проблеми; побудова ієрархічної моделі; визначення пріоритетів і долі фінансових інвестицій підприємств як з точки зору вигідності та затратності, так і узагальнення таких критеріїв (беруться до уваги як загальні характеристики об'єктів інвестування, так і суб'єктивні чинники, що будуть враховуватись при моделюванні) [13, с. 74 – 75].

Отже, тут йдеться про здійснення аналізу до початку процесу інвестування, тобто можна розглядати такий аналіз як доінвестиційний (або передінвестиційний). Звідси, логічно випливає, що аналіз з позиції фактору часу (майбутній, теперішній, минулий) може бути доінвестиційним (або передінвестиційним), власне інвестиційним та поінвестиційним (післяінвестиційним). У першому випадку аналіз проводиться на предмет можливості здійснення інвестицій, в другому – тоді, коли інвестиції фактично надані і потрібно проводити оперативний та поточний аналіз цільового й ефективного їх використання, а у третьому –

тоді, коли інвестиційний процес завершився і можна уже визначити кінцеві фінансові результати та ефективність здійснених інвестицій.

Для подальшого розвитку економічного аналізу як науки, цінним є висновок І. В. Спільник та О. М. Загородної про виокремлення низки самостійних напрямків інвестиційного аналізу: аналітичне обґрунтування інвестиційної стратегії підприємства; аналіз і обґрунтування вибору потенційних альтернативних інвестиційних проектів; аналіз пошуку та формування інвестиційних ресурсів; аналітичне забезпечення управління інвестиційним портфелем; аналіз масштабів і ефективності здійснюваної інвестиційної діяльності; оцінка інвестиційної привабливості об'єкта для потенційних інвесторів з метою капітального (реального) інвестування; придбання емітованих цінних паперів (на право власності, боргових) [14, с. 80 – 81].

В дослідженні питань аналізу інноваційно-інвестиційної діяльності підприємств легкої промисловості М. І. Філіпов, Т. В. Гавришук, спираючись на праці попередників (Д. К. Носенко, А. Г. Жукової) в цьому напрямку наукових пошуків, зосереджують свою увагу на п'яти етапах комплексного аналізу інноваційної діяльності підприємства, які пов'язані між собою функціонально: попередній, перспективний, оперативний, ретроспективний і завершальний [15, с. 134 – 135].

Кожен з перелічених вище етапів комплексного аналізу автори детально охарактеризували, що дає змогу при проведенні аналізу капітальних інвестицій брати за зразок чітку аналітичну послідовність, починаючи від попереднього виду аналізу і закінчуючи завершальним видом аналізу капітальних інвестицій. Перелічені вище види аналізу можна було б назвати і по-іншому: вступний (або попередній), стратегічний (або перспективний), миттєвий

(або оперативний), меморіальний (або ретроспективний), підсумковий (або завершальний).

Аналіз капітальних інвестицій, на думку Я. О. Ізмайлова, повинен складатись з 6 етапів: 1) аналіз динаміки і структури капітальних інвестицій; 2) аналіз відтворення основних засобів як об'єктів капітальних інвестицій; 3) аналіз впливу інвестиційної активності на рівень використання основних засобів; 4) аналітична діагностика джерел капітальних інвестицій; 5) аналіз ефективності капітальних інвестицій; 6) аналіз інноваційної спрямованості

капітальних інвестицій. Для кожного з перелічених вище етапів визначено по 2 – 3 показники (динаміки, питомої ваги, структури, коефіцієнтів, величин впливу, строків окупності, норм прибутку, інтегрального та часткових індексів) [16, с. 12].

За зразок для аналізу капітальних інвестицій функціонуючого підприємства можна взяти й аналітичні показники, які використовуються у статистичному бюлетені «Капітальні інвестиції в Україні за 2014 рік» (табл. 2).

Таблиця 2

Показники аналізу капітальних інвестицій в Україні [17, с. 43]

№ з/п	Показники аналізу капітальних інвестицій	Капітальні інвестиції в абсолютних показниках	Структура капітальних інвестицій у відносних показниках	Розподіл капітальних інвестицій у колівій діаграмі
1	за видами активів	+		
2	за регіонами	+		
3	за регіонами (<i>графік</i>)		+	
4	за джерелами фінансування за регіонами	+		
5	за видами активів та окремими напрямками	+		
6	у матеріальні активи за видами основних засобів	+		
7	у житлове будівництво за регіонами	+		
8	за видами економічної діяльності (<i>графік</i>)			+
9	за видами економічної діяльності	+		
10	за видами економічної діяльності за регіонами	+	+	
11	за видами промислової діяльності за регіонами	+	+	

Поправка має бути зроблена на масштаб діяльності, адже тут йдеться не про макрорівень, а про мікрорівень: за видами активів; за видами економічної діяльності, в тому числі за видами промислової діяльності; за джерелами фінансування; за окремими напрямками капітальних інвестицій (в тому числі: у матеріальні активи за видами основних засобів, у житлове будівництво).

У контексті аналізу капітальних інвестицій не треба забувати про оцінку й аналіз інвестиційних та інноваційних проектів. Оцінку економічної ефективності інвестиційних проектів можна здійснювати за традиційною, дисконтною та компаундінговою методиками. Нині перевага надається останній [18]. Про аналіз інвестицій та інновацій П. П. Микитюк пише так: «Для аналізу впливу інвестиційних та інноваційних проектів на показники ефективності діяльності підприємства необхідно, щоб ефективність науково-технічних заходів та ефективність діяльності підприємства розраховували за допомогою показників, однорідних за економічним змістом» [19, с. 215]. За наслідками аналізу важливо виявити інвестиційну ефективність нововведень і добре коли вона буде високою, а не середньою чи низькою. Про це можна судити за величиною внеску нововведення в зміну показників ефективності підприємства (у відсотках) [19, с. 236 – 237].

Таким чином, важливо, щоб у процесі аналізу капітальних інвестицій особлива увага приділялась аналізу ін-

новацій, як найважливішого сегмента аналізу інвестицій. Адже коли питома вага інновацій в інвестиціях невисока, то підприємство не має шансів вижити в конкурентній боротьбі.

Висновки і перспективи подальших досліджень.

Класифікація інвестицій залежно від їхньої мети дає змогу краще зрозуміти глибинну суть і тип поведінки інвестицій; точніше визначити коло потенційних інвесторів; вдаліше провести планування та моделювання інвестиційних процесів, проектів; досягнути прийняття оптимальних управлінських рішень щодо інвестицій; забезпечити своєчасний облік, всебічний контроль і системний аналіз інвестицій тощо. В наказі про облікову політику кожного підприємства доцільно передбачити 2 – 3 пункти, де йтиметься про методи оцінки капітальних інвестицій з їхньою конкретизацією і визначенням умов, за яких вони можуть застосовуватись. Неврахування вартості земельного капіталу у собівартості сільськогосподарської продукції призводить до заниження цін на цю продукцію та щорічно зменшує доходи від збуту цієї продукції на десятки мільярдів гривень, сприяє зuboжінню українських сіл та ненадходженню до них потрібних інвестицій, в тому числі капітальних. До назв синтетичних рахунків 14, 15 і 35 додати слова «... та інновації», а один із субрахунків в кожному з цих синтетичних рахунків назвати відповідно «Довгострокові фінансові інновації», «Капітальні інновації», «Поточні фінансові інно-

вації», що дало б змогу регулярно отримувати свіжу інформацію про інновації в підприємстві без додаткових вибірок даних. Показники аналізу капітальних інвестицій в Україні можна умовно поділити на 3 групи: 1) капітальні інвестиції в абсолютних показниках (за видами активів, регіонами, за джерелами фінансування за регіонами, за видами активів та окремими напрямками, у матеріальні активи за видами основних засобів, у житлове будівництво за регіонами, за видами економічної діяльності, за видами економічної діяльності за регіонами, за видами промислової діяльності за регіонами); 2) структура капітальних інвестицій у відносних показниках (за регіонами, за видами економічної діяльності за регіонами, за видами промислової діяльності за регіонами); 3) розподіл капітальних інвестицій у коловій діаграмі (за видами економічної діяльності (графік)).

У подальших дослідженнях важливо звернути увагу на галузеві особливості обліку капітальних інвестицій, розвинути систему рахунків аналітичного обліку таких інвестицій, уточнити перелік показників капітальних інвестицій за кожним етапом аналізу капітальних інвестицій.

ЛІТЕРАТУРА

- Охріменко І. В. Витрати як фактор впливу на фінансові результати аграрних підприємств / І. В. Охріменко // *Агросвіт*. – 2011. – № 2. – С. 2 – 5.
- Бондар М. І. Концепція вдосконалення обліку капітальних інвестицій / М. І. Бондар // *Облік і фінанси АПК*. – 2007. – № 12 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://magazine.faaf.org.ua/content/view/661/35/>
- Економічний аналіз : навчальний посібник / За ред. проф. Бутинця Ф. Ф. – Житомир : ПП «Рута», 2003. – 680 с.
- Здреник В. С. Сутність фінансових інвестицій як об'єкта обліку: проблеми та шляхи їх розв'язання / В. С. Здреник // *Українська наука: минуле, сучасне, майбутнє*. – 2014. – Ч. 1, вип. 19. – С. 51 – 59.
- Крупка Я. Д. Облік інвестицій : монографія / Я. Д. Крупка. – Тернопіль : Економічна думка, 2001. – 302 с.
- Задорожний З. В. Внутрішньогосподарський облік у будівництві : монографія / З. В. Задорожний. – Тернопіль : Економічна думка, 2006. – 336 с.
- Сажанець С. Й. Організаційні аспекти розвитку системи обліку капітальних інвестицій на підприємствах / С. Й. Сажанець // *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. – 2008. – № 628. – С. 288 – 293 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://vlp.com.ua/files/45_2.pdf
- Чирик Н. В. Організаційно-методичні аспекти обліку капітальних інвестицій на промислових підприємствах / Н. В. Чирик // *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. – 2009. – № 647. – С. 535 – 540 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ena.lp.edu.ua:8080/bistream/ntb/2929/1/93.pdf>
- Жук В. М. Облікові технології у забезпеченні інвестиційної привабливості та фінансової безпеки сільськогосподарських підприємств / В. М. Жук, Ю. С. Бездушна, О. С. Вдовенко // *Облік і фінанси*. – 2013. – № 4 (62). – С. 32 – 38.
- Дерій В. Бухгалтерський облік землі в Україні та за кордоном / В. Дерій // *Бухгалтерія в сільському господарстві*. – 2000. – № 5. – С. 14 – 15.
- Кантаєва О. В. Напрями розвитку методики бухгалтерського обліку інноваційної діяльності підприємства / О. В. Кантаєва // *Бухгалтерський облік і аудит*. – 2008. – № 5. – С. 18 – 28.
- Нестеренко І. В. Актуальні проблеми обліку та аудиту інвестиційної діяльності підприємства / І. В. Нестеренко // *Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг*. – 2011. – Вип. 2. – С. 61 – 68.
- Коваленко А. Г. Особливості обліку і аналізу інвестиційної діяльності підприємств з використанням системного підходу / А. Г. Коваленко // *Економіка і регіон*. – 2012. – № 6 (37). – С. 72 – 76.
- Спільник І. В. Аналіз інвестиційної діяльності підприємства за даними фінансової звітності / І. В. Спільник, О. М. Загородна // *Економічний аналіз : зб. наук. праць*. – 2013. – Т. 14, № 2. – С. 78 – 87.
- Філіпов М. І. Аналіз інноваційно-інвестиційної діяльності підприємств легкої промисловості / М. І. Філіпов, Т. Б. Гавришук // *Вісник Київського націон. ун-ту технологій та дизайну*. – 2013. – № 3. – С. 132 – 138.
- Ізмайлов Я. О. Облік і аналіз капітальних інвестицій: організація і методика (на матеріалах гірничо-збагачувальних підприємств) : автореф. дис. ... канд. екон. наук : спец. 08.00.09 – бухгалтерський облік, аналіз та аудит (за видами економічної діяльності) / Я. О. Ізмайлов. – К., 2009. – 20 с.
- Капітальні інвестиції в Україні за 2014 рік : статистичний бюлетень. – К. : Державна служба статистики України, 2015. – 43 с.
- Бубенко І. Про методи оцінки ефективності інвестиційних проектів / І. Бубенко, А. Растяпін // *Економіка України*. – 2002. – № 12. – С. 80 – 83.
- Микитюк П. П. Аналіз впливу інвестицій та інновацій на ефективність господарської діяльності підприємства : монографія / П. П. Микитюк. – Тернопіль : Економічна думка, 2007. – 296 с.

REFERENCES

- Bondar, M. I. "Kontseptsiia vdoskonalennia obliku kapitalnykh investytsii" [The concept of improving accounting of capital investments]. <http://magazine.faaf.org.ua/content/view/661/35/>
- Bubenko, I., and Rastiapin, A. "Pro metody otsinky effektivnosti investytsiinykh proektiv" [Methods of assessing the effectiveness of investment projects]. *Ekonomika Ukrainy*, no. 12 (2002): 80-83.
- Chyryk, N. V. "Orhanizatsiino-metodychni aspekty obliku kapitalnykh investytsii na promyslovykh pidpriemstvakh" [Organizational and methodological aspects of accounting by capital investment in the industry]. <http://ena.lp.edu.ua:8080/bistream/ntb/2929/1/93.pdf>
- Derii, V. "Bukhhalterskyi oblik zemli v Ukraini ta za koronom" [Accounting of land in Ukraine and abroad]. *Bukhhalteriia v silskomu hospodarstvi*, no. 5 (2000): 14-15.
- Ekonomichnyi analiz [Economic Analysis]. Zhytomyr: Ruta, 2003.
- Filipov, M. I., and Havryshchuk, T. B. "Analiz innovatsiino-investytsiinoi diialnosti pidpriemstv lehkoii promyslovosti" [Analysis of innovation and investment activity light industry]. *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu tekhnologii ta dizainu*, no. 3 (2013): 132-138.
- Izmailov, Ya. O. "Oblik i analiz kapitalnykh investytsii: orhanizatsiia i metodyka (na materialakh hirnycho-zbahachuvalnykh pidpriemstv)" [Accounting and analysis of capital investment or-

ganization and methodology (based on ore mining and processing enterprises)]. avtoref. dys. ... kand. ekon. nauk : 08.00.09, 2009.

Krupka, Ya. D. *Oblik investytsii* [Accounting for Investments]. Ternopil: Ekonomichna dumka, 2001.

Kantaieva, O. V. "Napriamy rozvytku metodyky bukhhalterskoho obliku innovatsiinoi diialnosti pidpriemstva" [Areas accounting methods of innovation enterprise]. *Bukhhalterskyi oblik i audyt*, no. 5 (2008): 18-28.

Kovalenko, A. H. "Osoblyvosti obliku i analizu investytsiinoi diialnosti pidpriemstv z vykorystanniam systemnoho pidkhodu" [Features of accounting and analysis of investment activity of enterprises using a systematic approach]. *Ekonomika i rehion*, no. 6 (37) (2012): 72-76.

Kapitalni investytsii v Ukraini za 2014 rik [Capital investment in Ukraine for 2014]. Kyiv: Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy, 2015.

Mykytiuk, P. P. *Analiz vplyvu investytsii ta innovatsii na efektyvnist hospodarskoi diialnosti pidpriemstva* [Analysis of the impact of investments on efficiency and innovation of business enterprises]. Ternopil: Ekonomichna dumka, 2007.

Nesterenko, I. V. "Aktualni problemy obliku ta audytu investytsiinoi diialnosti pidpriemstva" [Actual problems of accounting and auditing investment company]. *Ekonomichna stratehiia i perspektyvy rozvytku sfery torhivli ta posluh*, no. 2 (2011): 61-68.

Okhrimenko, I. V. "Vytraty iak faktor vplyvu na finansovi rezultaty ahrarykh pidpriemstv" [Costs as a factor of influence

on the financial results of agricultural enterprises]. *Ahrosvit*, no. 2 (2011): 2-5.

Sazhanets, S. I. "Orhanizatsiini aspekty rozvytku systemy obliku kapitalnykh investytsii na pidpriemstvakh" [Organizational aspects of accounting system capital investment in enterprises]. http://vlp.com.ua/files/45_2.pdf

Spilnyk, I. V., and Zahorodna, O. M. "Analiz investytsiinoi diialnosti pidpriemstva za danymy finansovoi zvitnosti" [Investment Analysis of the company according to financial statements]. *Ekonomichnyi analiz* vol. 14, no. 2 (2013): 78-87.

Zhuk, V. M., Bezdushna, Yu. S., and Vdovenko, O. S. "Oblikovi tekhnologii u zabezpechenni investytsiinoi pryvablyvosti ta finansovoi bezpeky silskohospodarskykh pidpriemstv" [Accounts technology to ensure the investment attractiveness and financial security of agricultural enterprises]. *Oblik i finansy*, no. 4 (62) (2013): 32-38.

Zadorozhnyi, Z. V. *Vnutrishnyohospodarskyi oblik u budivnytstvi* [Home economy in construction]. Ternopil: Ekonomichna dumka, 2006.

Zdrenyk, V. S. "Sutnist finansovykh investytsii iak ob'iekta obliku: problemy ta shliakhy ikh rozv'iazannia" [The essence of financial investment as the object of accounting: problems and solutions]. *Ukrainska nauka: mynule, suchasne, maibutnie* vol. 1, no. 19 (2014): 51-59.